

Foto: Tom van Limpt

EÉN KLAS, EÉN LEESDOEL

Reading challenges binnen Hebban in de Klas

Online *reading challenges* zijn populair en effectief, zo blijkt uit recent pioniersonderzoek naar dit fenomeen. Lezers lijken vaker én meer te lezen wanneer zij zichzelf een concreet leesdoel stellen. Hebban in de Klas hoopt deze positieve effecten door te voeren in het onderwijs, tezamen met andere interventies die het leesplezier en de leesmotivatie van jongeren vergroten. In dit online lezersplatform werken leerlingen samen aan het behalen van de klassenchallenge, die door de docent wordt geïnitieerd en begeleid.

EMMA KUSTERMANS

Ieder schooljaar laten mijn collega's en ik onze leerlingen terugblikken op hun leesontwikkeling. Welke boeken hebben ze de afgelopen maanden gelezen voor school of daarbuiten? Van welke verhalen hebben ze genoten? En in hoeverre zijn ze als lezer gegroeid of veranderd? Dit levert altijd weer mooie gesprekken op, zo ook tijdens mijn laatste mondelingen literatuur in havo 5 en vwo 6. Een leerling gaf aan dat de overgang van

Mel Wallis de Vries naar Hanna Bervoets haast stilletjes aan haarzelf is voorbijgegaan. Een andere leerling hield tijdens het schoolexamen een vurig betoog over waarom vanaf nu elke bovenbouwleerling het boek *Trofee* (2020) van Gaea Schoeters zou moeten lezen, en maar liefst drie leerlingen bekenden dat ze het stiekem niet droog hadden gehouden tijdens de laatste pagina's van Lex Pa-leaux' *Liften naar de hemel* (2024).

In een gemiddelde klas komen er echter ook ander-soortige verhalen boven water tijdens het schoolexamen literatuur. Soms geven leerlingen aan dat ze ergens gedurende de rit het leesplezier zijn verloren, gewoonweg omdat lezen in de loop der jaren meer en meer een ‘moetje’ werd. Ook hebben ze soms veel moeite om tot een lijstje met gelezen boeken te komen en geldt voor sommigen *Dagboek van een muts* nog altijd als favoriete literaire werk ooit. Zeker in mijn eerste jaren als docent stond ik vaker dan eens perplex als dergelijke uitspraken de boventoon voerden in het mondeling literatuur. Hoe konden wij als docenten zorgen voor (nog) meer inspiratie voor en motivatie bij de leerlingen, zonder dat het een averechts effect zou hebben?

Hebban in de Klas

Het terugkrijgen of versterken van leesplezier, het inzichtelijk maken van je eigen ‘leesgeschiedenis’ en het vaker en bewuster nadenken over je leeservaring, waren de belangrijkste drijfveren achter Hebban in de Klas. Sinds september 2022 maken ruim 2.000 docenten en 32.000 leerlingen gebruik van dit online lezersplatform, waar zij in een digitale ‘klas’ met elkaar verbonden zijn. Er kunnen onderling leestips worden uitgewisseld en leerlingen plaatsen hun gelezen boeken zelf op hun eigen virtuele plankje. Hierdoor kan de docent snel zien wie wat leest én zijn de leerlingen elkaars inspirator.

In mijn lespraktijk lijkt dit zijn vruchten af te werpen: steeds vaker gaat het in de klas over wat er gelezen wordt of wat er absoluut op de *nog te lezen*-stapel moet. Leerlingen spieken op elkaars boekenplank, vragen waarom dat ene boek een vijfsterrenbeoordeling heeft gekregen en komen zo ongedwongen tot een leeslijst die veel beter bij hen past dan wanneer ze alleen maar hadden gegoogeld op ‘het dunste boek dat je mag lezen voor Nederlands’. Niet alleen de sociale interactie rondom het lezen lijkt dus frequenter en gevarieerder te zijn, ook maken leerlingen vaker bewustere boekkeuzes en draagt dit alles bij aan een hogere mate van *engaged reading* op individueel en

collectief niveau (Ivey & Johnston, 2015). En dat is een waar genot om van een afstand te aanschouwen.

Hebban in de Klas is een dochterplatform van ‘het grote Hebban’, waarop iedere lezer in Nederland en Vlaanderen zijn gelezen titels kan bijhouden en beoordelen. Hebban heeft raakvlakken met Goodreads, een Amerikaanse lezerscommunity. Dat platform werd al eerder ingezet in het onderwijs: in 2018 schreven Bruijn en La Roi in *Levende Talen Magazine* dat het bij hun studenten zorgt ‘voor een soort kruisbestuiving, dat mensen zonder onze tussenkomst bij elkaar gaan kijken en beginnen te lezen wat groepsgenoten leuke boeken vonden’ (p. 37). En dat is precies de kruisbestuiving waarvan je hoopt dat ze ook in de klas gaat plaatsvinden.

Het belangrijkste verschil tussen Hebban in de Klas enerzijds en Hebban en Goodreads anderzijds, is dat Hebban in de Klas volledig gericht is op en ingericht is voor (vooralsnog alleen) het voortgezet onderwijs en mbo. De digitale klassenomgeving is niet openbaar, waardoor het uitwisselen van tips en leesupdates binnen een kleine groep blijft. Dit is niet alleen belangrijk voor de digitale veiligheid en de gegevensbescherming van gebruikers, maar kan hopelijk ook de drempel voor sommige leerlingen verlagen om mee te doen. Daarnaast kunnen docenten met elkaar hun nieuwsberichten en tiplijsten delen (zowel binnen als buiten de eigen school), is er een directe koppeling met de mediatheek te maken (zodat leerlingen weten of een leesboek daar beschikbaar is) en verhuizen leerlingen met hun virtuele leesplankjes het volgende schooljaar eenvoudig mee naar een nieuwe klas.

Reading challenges

Een belangrijke overeenkomst tussen de genoemde platforms is de zogenaamde *reading challenge*. Bij Hebban en Goodreads stellen lezers zichzelf aan het begin van een nieuw jaar een leesdoel. In de meeste gevallen gaat het alleen om een aantal te lezen boeken, in

sommige gevallen komen daar ook thematische voornemens bij: van een boek uit ieder continent op de wereld tot een boek met steeds een andere omslagkleur. En wat blijkt? *Reading challenges* werken. Deelnemers gaan daadwerkelijk méér en vaker lezen wanneer zij meedoen met een dergelijke uitdaging (Jafari et al., 2020), ook omdat *reading challenges* helpen om

de leesvoornemens of intrinsieke leesmotivatie van deelnemers om te zetten in een structurele leesgewoonte (Dera, 2024). Wel staan deze positieve resultaten in het licht van enkele neveneffecten. Zo zijn sommige deelnemers geneigd om dunnere of eenvoudigere boeken te lezen om het leesdoel niet in gevaar te brengen of passen zij hun leestempo aan, wat soms

Foto: Hebban in de Klas

Educatief lezersplatform Hebban in de Klas werd in 2022 opgezet door Stichting CPNB in samenwerking met Stichting Lezen. Het is een educatieve, afgesloten toevoeging aan het bestaande Hebban en is gratis te gebruiken door alle docenten en mediathecarissen (voortgezet onderwijs en mbo) in Nederland en Vlaanderen. Naast een website is er sinds vorig schooljaar ook een app beschikbaar. Met steun van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is het platform per september 2026 uitgebreid naar het primair onderwijs. Later volgen mogelijk ook de moderne vreemde talen.

ten koste gaat van de lees kwaliteit of de voldoening die zij uit een boek halen.

Ook Hebban in de Klas kent een *reading challenge*, al zijn er enkele wezenlijke verschillen. Bij Goodreads en Hebban kiezen lezers doorgaans zelf wat hun concrete leesdoel wordt. Of dat nu twee of tweehonderd boeken per jaar zijn: de gebruiker is hierin vrij en kan het doel gedurende het jaar wijzigen. Bij Hebban in de Klas ligt het anders: niet de leerling, maar de docent Nederlands (en in veel gevallen natuurlijk ook de vakgroep of de eindtermen in de bovenbouw) bepaalt wat het leesdoel wordt van dat schooljaar. Dit leesdoel – de klassenchallenge – krijgt een prominente plek op de klassenpagina in de vorm van een voortgangsbalk en kan gedurende het hele schooljaar worden bijgehouden.

Daarnaast is er een belangrijk contrast in deelnemers. De *reading challenges* van Hebban en Goodreads zijn vooral populair onder vrouwelijke veellezers, bij Hebban in de Klas doen alle leerlingen mee. Ook minder fervente lezers en leesmijders dragen bij aan het al dan niet behalen van de klassenchallenge. Leerlingen die al fanatiek lezen, kunnen zichzelf daarnaast ook blijven uitdagen op het platform: naast de klassenchallenge kan iedere leerling ook aangeven welke boeken hij of zij daarbuiten las. Zo kan de leerling die zich buiten de lessen Nederlands het liefst helemaal verliest in Engelstalige *romantasy*, ook deze titels verzamelen op zijn of haar digitale boekenplank. Dit biedt de docent een mogelijk bijzonder inkijkje in de leessmaak en het leesgedrag van de leerlingen: soms blijkt juist de stille, schijnbare niet-lezer er een rijke leesgewoonte op na te houden.

Leesmotivatie

Door het ‘lezen voor de lijst’ of het ‘lezen voor school’ te herformuleren tot ‘meedoen aan de klassenchallenge’ op Hebban in de Klas, haakt het platform op woordniveau in op de diverse ‘virale challenges’ op sociale media als TikTok. Zodoende hoopt het platform nog beter aan te sluiten op de belevingswereld van leerlingen, om op die manier de motivatie voor het lezen te verhogen. Daarnaast sluit de klassenchallenge binnen Hebban in de Klas in veel didactische

opzichten aan op de zelfdeterminatietheorie van Deci en Ryan (2000), die zegt dat autonomie, competentie en verbondenheid de drie belangrijkste pijlers zijn van motivatie – en daarmee ook de leesmotivatie (Van An del, 2023; Montfoort & Wassing, 2020).

Allereerst draagt de *reading challenge* bij aan de autonomie van de leerling. Niet per se op het gebied van de klassenchallenge (omdat deze door de docent wordt bepaald) of op het gebied van genres en titels (omdat niet alles kan worden goedgekeurd als de challenge aansluit op het schoolexamen literatuur), wel omdat leerlingen binnen alle gegeven boeken-tips van klasgenoten en docenten op Hebban in de Klas veel keuzevrijheid hebben. Daarnaast telt hier elke leeservaring: de leerling kan immers ook zijn of haar leesgedrag ‘buiten school’ bijhouden. Tevens ondersteunt de *reading challenge* de leerlingen bij hun boekkeuze, die voor velen overweldigend kan zijn. Als er zó veel te kiezen valt, waar moet je dan beginnen met zoeken? En hoe zorg je ervoor dat je als leerling niet eindigt met een lijst vol schoolklassiekers, die misschien wel helemaal niet aansluiten op jouw persoonlijke interesses? Een overzicht van alle gelezen en beoordeelde boeken door leeftijdsgenoten kan leerlingen het gevoel van overzicht en zelfstandigheid

Soms blijkt juist de stille, schijnbare niet-lezer er een rijke leesgewoonte op na te houden

teruggeven: het is immers niet de docent of de canon die de leerling iets voorschrijft, maar de leerling zelf die de keuze maakt uit alle *peer to peer*-tips binnen de klas.

Door gedurende het schooljaar op systematische wijze de leesvoortgang bij te houden, visualiseren leerlingen daarnaast hun eigen groei. Het uitlezen van een nieuw boek, waarmee de klassenchallenge en de *reading challenge* van de leerling zelf weer een stapje dichterbij het einddoel komen, zorgt voor een fijne succeservaring die bijvoorbeeld de leesmijders soms zo nodig hebben. Dit gegeven sluit aan op de pijler van competentie. Leerlingen zien zelf hoe zij gedurende het schooljaar belezener worden. En dat gebeurt niet alleen figuurlijk, maar ook letterlijk: bij elk gelezen boek raakt de voortgangsbalk van de klassenchallenge rechtsboven op de klassenpagina weer een beetje meer gevuld. Door dus de leerlingen regelmatig hun leesstatus te laten updaten, bijvoorbeeld aan het einde van een leesmoment, krijgt ook de motivatie mogelijk een tussentijdse impuls.

Ook versterkt de *reading challenge* binnen Hebban in de Klas de onderlinge verbondenheid: de derde pijler van motivatie. Leerlingen zitten als het ware samen bij elkaar in een digitale leesclub, kunnen op elkaars virtuele leesplankje kijken én zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de klassenchallenge. Tijdens de zoektocht naar een nieuw leesboek ontstaat zodoende haast vanzelf ongedwongen interactie over de (nog niet) gelezen boeken in de klas. Daarnaast kunnen lezers samen besluiten om hetzelfde boek te kiezen, wat ik als docent alleen maar aanmoedig. Dit ‘samen lezen’ nodigt immers uit tot dialogisch lezen (Janssen, 2009), waarbij leerlingen en docenten in gesprek gaan over mogelijke interpretaties van en reflecties op een literair werk, wat zowel de leesopbrengst als de leesmotivatie alleen maar ten goede komt.

Tot slot heeft Hebban in de Klas ook voor docenten een prettig neveneffect: naast dat de klassenchallenge op het platform hopelijk het leesgedrag en het leesplezier van mijn leerlingen stimuleert, maakt het mijn werk een stuk eenvoudiger. Leerlingen creëren zelf het overzicht in hun leescarrière, gaan zelf op zoek naar een passende vervolgtitel en stellen zichzelf de vraag

Leerlingen zien zelf hoe zij gedurende het schooljaar belezener worden

wat ze nu écht van een boek vonden en waarom. En ik kan vanaf de zijlijn meekijken en meegenieten, want de positieve effecten die het platform op mijn leerlingen lijkt te hebben, werken net zo goed door op mijzelf. Mijn titelrepertoire vergroot zich les na les en de zin in lezen was nog nooit zo groot. Zodoende biedt de klassenchallenge nog meer ruimte om het voorbeeld te zijn dat ik mijn leerlingen graag wil geven. ■

LITERATUUR

- Andel, E. van. (2023). *Internet als remedie tegen de ontleding: Onderzoek naar de rol van online lezersplatforms bij de leesbevordering van Nederlandse jongeren* [Masterscriptie, Universiteit van Amsterdam]. UvA Scripties. <https://scripties.uba.uva.nl/search?id=c9160503>
- Bruijn, R., & Roi, H. la. (2018). Goodreads. *Levende Talen Magazine*, 105(1), 36–37.
- Dera, J. (2024). Embarking on the online reading challenge: Adolescents' participation motives, gains and impacts on reading routines. *Literacy*, 58(3), 301–311.
- Ivey, G., & Johnston, P. (2015). Engaged reading as a collaborative transformative practice. *Journal of Literacy Research*, 47(3), 297–327.
- Jafari, Y., Sabri, N., & Bahrak, B. (2020). *Investigating the effects of Goodreads' challenges of individuals reading habits*. arXiv. <https://arxiv.org/abs/2012.03932>
- Janssen, T. (2009). *Literatuur leren lezen in dialoog: Lezersvragen als hulpmiddel bij het leren interpreteren van korte verhalen*. Vossiuspers.
- Montfoort, A., & Wassing, A. (2020). *De doorgaande leeslijn: De leesontwikkeling van 0–20 jaar*. Stichting Lezen.
- Ryan, R., & Deci, E. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 54–67.